

Näkymät kuntatalouteen niin lyhyellä kuin pitkällä aikavälillä

Vihreän liiton Kaupunki- ja kuntavisiotyöryhmä 17.4.2020

@MinnaPunakallio

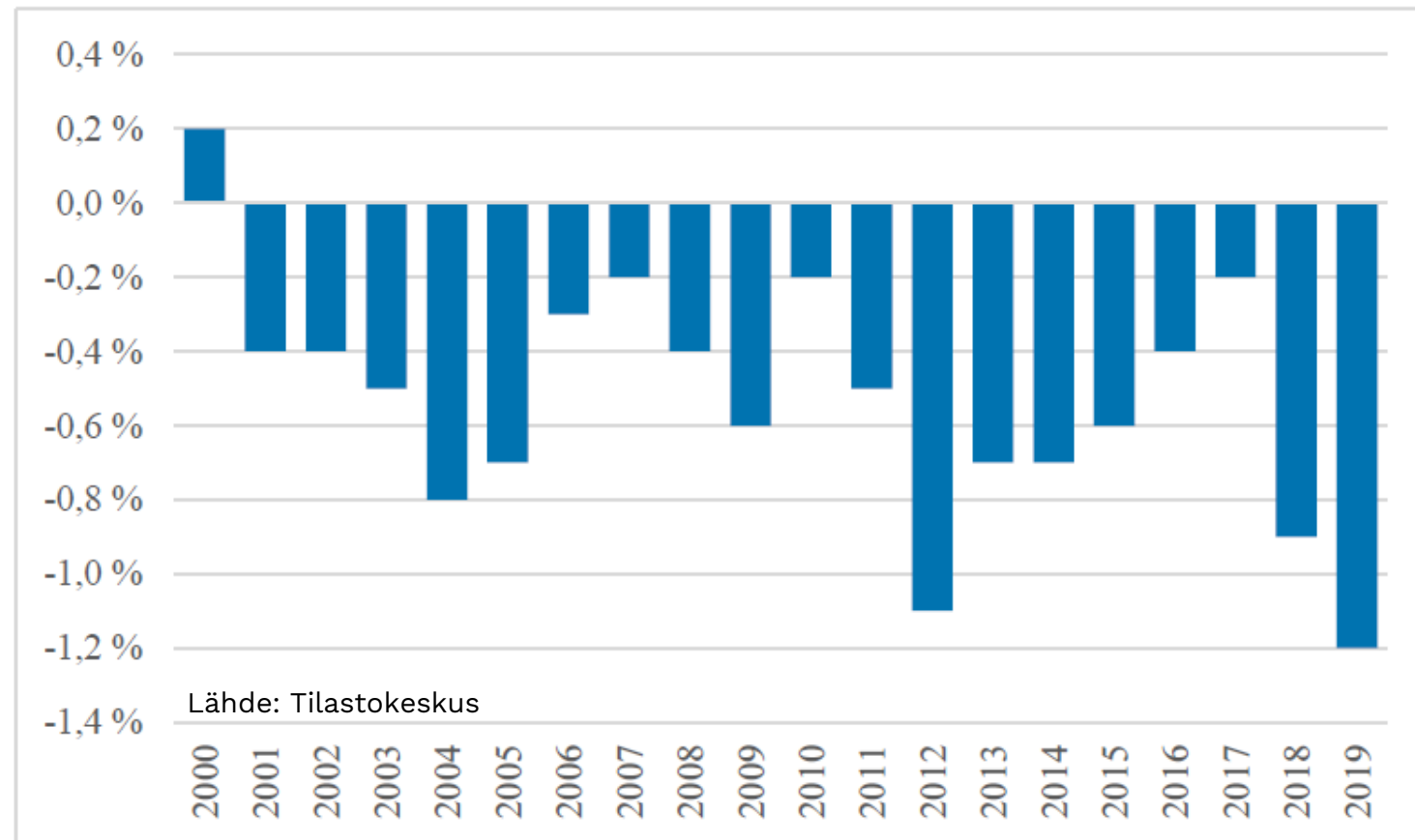
Miltä kuntatalous näytti vuosina 2018 ja 2019 kuntien kirjanpidon mukaan?

	Mrd. euroa		<u>Muutos %</u>
	2018	2019 TPA	
Toimintatuotot	9,27	9,45	1,9
Toimintakulut	-38,03	-39,50	3,9
Toimintakate	-28,75	-30,05	4,5
Verorahoitus yhteensä	30,78	31,55	2,5
-Verotulot	22,32	22,91	2,6
- Valtionosuudet	8,46	8,64	2,1
Vuosikate	2,66	2,30	-13,6
Poistot ja arvonalentumiset	-2,81	-2,86	1,6
Vuosikate % poistoista	95	80	
Neg. vuosikatteen kuntia (kpl)	44	56	
Kriisikuntien lukumäärä	5	?	
Tilikauden tulos	-0,08	-0,20	
Neg. tuloksen kuntia (kpl)	200	225	
Investointimenot, brutto	-4,83	-5,25	8,7
Toiminnan ja investointien rahavirta	-1,67	-2,13	

Lähde: Tilastokeskus, vuosi 2019 tilinpäätösarvioiden mukaan. Manner-Suomen kunnat ja kuntayhtymät.

Kansantalouden tilinpidon mukaan kuntasektorin tila 2019 heikoin ikinä

Kuvio 1. Paikallishallinnon nettoluotonanto, 2000–2019*, bkt-suhde

Miksi kuntatalouden tila oli niin heikko?

UUTISET

Uutiset | Kotimaa

Kuntatalouden tila on kuluneen vuoden aikana heikentynyt voimakkaasti, kertoo Kuntarahoituksen suhdannekatsaus.

04.12.2019 klo 2:20

Sen sijaan maailmantalouden talttu on tarttunut kovinkaan voimakkaasti.

MAASEUDUN TULEVAISUUS

Talous

Karmea alijäämä – kunnat tekevät historian huonoimman tuloksen tänä vuonna

Talous 07.10.2019
Jouko Kyytsönen

Lähes sata kuntaa joutuu ottamaan syömävelkaa kulujen peittämiseksi.

MIRJA KOIVISTO / TARINA KUVA

Julkisen talouden ahdinko sysäsi liikkeelle yt-aallon – "Miksi ihmisten pitää kärsiä siitä, että ovat julkisella puolella töissä?"

Heikko taloustilanne ajaa kuntia hakemaan säästöä henkilöstöstä.

Yhteistoimintamenettely 24.10.2019 klo 18:39

Kuva: Jari Kovalainen

Väestön
ikä rakenne

Verokortti-
uudistus

Tulo-
rekisteri

Valtionosuus-
leikkaukset

verovähennykset
syövät
kunnallisveron
tuottoa

kiky

Tehtävien
lisäykset

4.2020

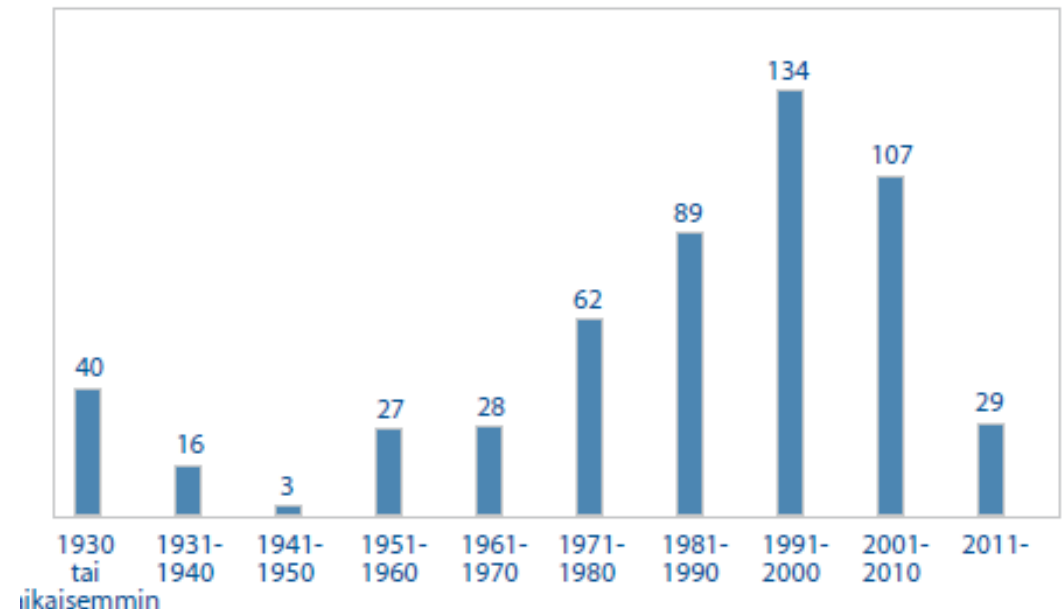
Lisälukemista☺

KUNTA-
LIITTO

Lisätarkastelu: Kuntien menojen kasvu aiheutunut tehtävien lisääntymisestä ja väestön ikääntymisestä

- Kuntien toimintamenot asukasta kohden ovat kasvaneet vuodesta 2008 vuoteen 2018 yhteensä yli 10 prosenttia.
- Menolajeittain tarkasteltuna kasvu aiheutuu pääosin palvelujen ostoista, kun taas henkilöstömenojen määrä on pysynyt samalla tasolla.

Milloin vuonna 2012 voimassaolevat kuntien lakisääteiset tehtävät on ensimmäistä kertaa osoitettu kunnille

Sitten tuli koronapandemia

Maailma elää liikkeestä ja siihen virus iski

Koko 2000-luvun maailma on elänyt liikkeestä. Globaalit tavaravirrat kannattelevat tuotantoa ja lentämisestä on tullut arkipäivää. Nyt sama liike on tehnyt meistä haavoittuvia. Koronavirus sulkee rajoja ja ajoi osakemarkkinat tällä viikolla pörssiromahdukseen. Yleisistä vuotta kestänyt nousukausi päättyi pelkoreaktioon. Miten paljon virus lopulta muuttaa maailmaa ja taloutta?

RAVINTOLAT
on suljettava
koko maassa

Miten koronapandemia vaikuttaa julkiseen talouteen?

Tilanne on vakava.

- Suomen julkisen sektorin taloudellinen pohja on putoamassa pois ainakin vuoden 2020 osalta
- Tällä hetkellä konsensusennuste BKT:n kasvulle 2020 noin -5 %
- Näkymät voivat synkentyä sekä vuoden 2020 että tulevien vuosien talouskasvun osalta

15.4.2020 | Ajankohtaista | Kolumni

Suomen bkt supistuu todennäköisesti lähes 10 prosenttia tänä vuonna

Lehmus Markku

Teimme Etlassa 17.3. laskelman, jossa arvioimme Suomen bkt:n supistuvan tänä vuonna 1–5 prosenttia COVID-19-pandemian ja sen aiheuttamien talouden sulkutoimien seurauksena.

Tilanne on tuon maaliskuun puolenvälin jälkeen synkentynyt monella mittarilla, vaikka myös

Kunnat ovat koronapandemian vaikutuspiirin ytimessä.

- Palvelutarve ja asiakasmäärät ovat muuttuneet kevään 2020 aikana nopeasti ja ennakoimattomasti
 - Terveystieteiden ja pelastustoimi hoitavat koronapotilaat, toisaalta kiireetöntä hoitoa lykätään
 - Sosiaalipalveluissa rajoitustoimet ovat lisänneet palvelujen kysyntää
 - Joissakin palveluissa käyttäjämäärät vähentyneet, esim. joukkoliikenne
 - Osa palveluista suljettu, esim. kirjastot, urheiluhallit
 - Välillisempiä vaikutuksia myös muihin toimintoihin.
- Vaikutukset yhteiskuntaan pitkällä aikavälillä huolestuttavat
- Vaikutus kuntatalouteen raju sekä tulojen pienenemisen että menojen lisääntymisen kautta

Koronaepidemian kuntatalousvaikutukset

Vaikutuksia kuntien tuloihin ja menoihin

Kuntien tuloja vähentävät

- Myyntituotot, erit.
 - maan myynti
- Vuokratulot, mm.
 - maanvuokraus
 - toimitilat
- Oma asuntotuotanto
- Sijoitusten tuotot
- Maksuaikojen joustot
- Luottotappiot
- Koulutusorganisaatioiden tuotot
- Kehitystoiminnan ja hankkeiden jäädytys

Suurimmat vaikutukset

- Kunnallisveroon
- Yhteisöveron tuottoon
- Maksutuottoihin, erit.
 - sote (kiireettömän hoidon siirtyessä)
 - varhaiskasvatus
 - kulttuuri
 - liikunta
 - joukkoliikenne

Sote-menot

- Henkilöstö
- Pandemiaosasto
- Hoitotarvikkeet
- Lab. tutkimukset
- Lisätilatarpeet
- Ylityöt
- Sopeutustoimenpiteiden peruuntuminen
- Pelastustoimi, erit.
 - varallaolo
- Sairauspoissaolot
- Kokonaan uudet toiminnot
- Työllisyyden hoidon menot
- Toimeentulotukimenot
- ICT-lisämenot
- Tietojärj. käyttöönoton siirto

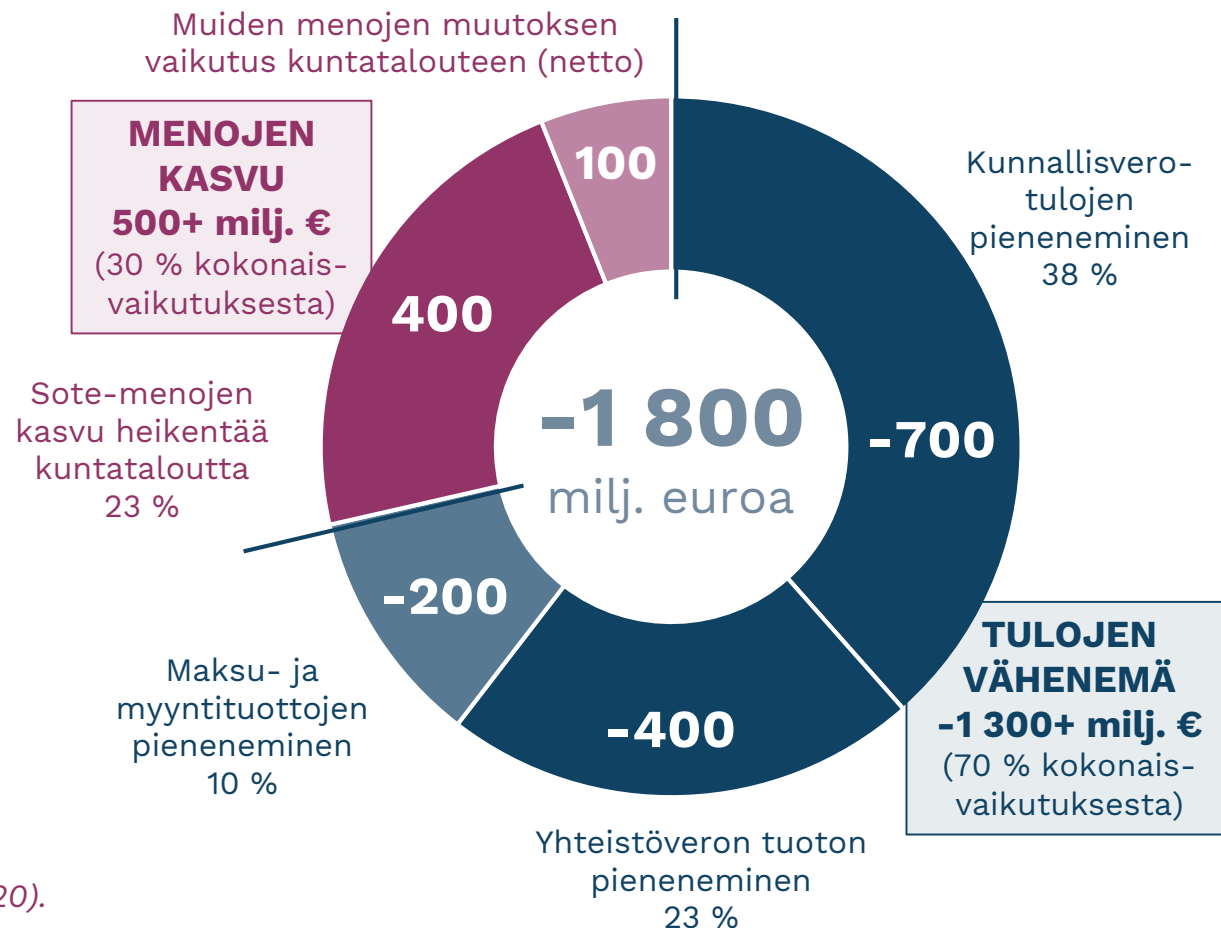
- Tukitoimet yrityksille
- Vapaaehtoistyö, arjen tuki
- Kuntaomisteiset yhtiöt
- Seurat, yhdistykset, järjestöt
- Investoinnit
- Rahoitus, lainat

Kuntien menoja lisäävät

Koronavirusepidemialla vähintään **-1,8 miljardin euron** vaikutus* kuntatalouteen vuonna 2020

Koronavirusepidemian arvioidut talousvaikutukset

- **Kunnallis- ja yhteisöverotulot**** vähenevät yhteensä yli miljardi euroa
- **Maksu- ja myyntituotot** vähenevät noin -200 miljoonaa euroa
- **Sote-menot** kasvavat yli 400 miljoonaa euroa
- **Muut vaikutukset** heikentävät kuntataloutta yli 100 miljoonaa euroa

* Arvion pohjana kysely 24 suurimman kaupungin talousjohtajille (3/2020).

Veroarviot pohjautuvat Kuntaliiton veroennustekehikkoon (3.4.).

** Verojen maksulykkäyksestä (2.4.) johtuva valtion verokompensaatio (550 milj. €) nettoutettu.

6.4.2020

KUNTA
LIITTO

Koronaepidemian lisäkulut vuonna 2020

Sairaanhoitopiirien kyselyn tulokset

- Sairaanhoitopiirit arvioivat koronan aiheuttavan vuonna 2020 100 miljoonan euron lisäkulut
- Koko erikoissairaanhoidon osalta tämä vastaa reilun 1 % kululisäystä
- Elektiivisen toiminnan myöhäistäminen vähentää vuodelle 2020 kohdistuvaa menopainetta merkittävästi
- Kuluja kasvattavat kuitenkin mm. päivystyskustannusten kasvu, henkilöstön sairastuminen ja lisääntyvä sijaistarve, uusien koronaosastojen perustaminen, suojaus- ja muiden tarvikkeiden lisähankinnat sekä ylitöistä ja korvauksista
- Sairaanhoitopiirit arvioivat, että toimintakulut saattavat kasvaa arvioitua huomattavasti enemmän mikäli epidemia laajenee THL:n skenaarioita rajummin

Vuonna 2020:

Toimintakulut^{*)}
+100 m€

+1 %

Koronaepidemian lisäkulut vuonna 2021

Sairaanhoitopiirien kyselyn tulokset

- Sairaanhoitopiirit arvioivat koronan aiheuttavan vuonna 2021 peräti 450 miljoonan euron lisäkulut
- Koko erikoissairaanhoidon osalta tämä vastaa reilun 5 % kululisäystä
- Lisäkuluja syntyy kun vuonna 2020 syntyneitä hoitajajonoja aletaan epidemian hellitettyä purkamaan vuonna 2021
 - Elektiivistä toimintaa joudutaan osittain lykkäämään myös vuoden 2022 puolelle
- Koronan ennakoitu toinen epidemia-aalto korottaisi vuoden 2021 kuluarvioita entisestään

Vuonna 2021:

Toimintakulut^{*)}
+450 m€

+5 %

Hallitus päätti kehysriihessä kuntien tukemisesta koronakriisissä

Hyvä kuntapäättäjä!

Hallitus päätti kehysriihessä kuntien tukemisesta. Koronakriisi etenee vaiheittain ja eri asteisesti, joten päätöksentekoa vaiheistetaan. Nyt päätettiin hallituksen toisesta lisätalousarviosta, jossa on mukana kuntien tuesta ensimmäinen osa. Tämä tarkoittaa

Toinen vaihe (III LTAE 2020)

1. Valtio korvaa suoraan sairaanhoito-
piireille **koronakriisin aiheuttamat
lisäkustannukset** valtionavustuksella.
2. Kuntien **yhteisöveron jako-osuutta
korotetaan** määräaikaisesti vuodelle
2020.
3. Peruspalvelujen **valtionosuutta
korotetaan** määräajaksi v. 2020.
4. Harkinnanvaraista valtionosuutta
korotetaan.

→ Mittaluokka yhteensä
vähintään miljardi euroa

Sanna Lehtonen 8.4.2020

Lisäksi valtio toteuttaa muitakin elvytystoimia 2020

Valmistelu vielä käynnissä, mutta esimerkiksi nämä:

- Työeläkemaksujen määräaikainen alennus n. 1 mrd. € 2020
- Avustukset yrityksille yht. 1,45 mrd. euroa
 - Business Finland, ELY-keskukset ja yksinyrittäjien tuki
- Mm. Finnveran valtuuksien nostaminen
- Etuusmenoihin muutoksia

Keskeiset ennusteluvut

Keskeiset ennusteluvut ja keskipitkän aikavälin kehitysarvio	2018	2019	2020
BKT:n määrän muutos, %	1,6	1,0	-5,5
Työttömyysaste, %	7,4	6,7	8,0
Työllisyysaste, %	71,7	72,5	71,2
Julkisyhteisöjen nettoluotonanto ¹ , % BKT:sta	-0,9	-1,1	-7,2
Valtionhallinto	-1,2	-1,2	-5,5
Paikallishallinto	-0,9	-1,2	-1,5
Sosiaaliturvarahastot	1,2	1,2	-0,3
Julkisyhteisöjen rakenteellinen jäämä, % BKT:sta	-1,8	-2,4	-5,2
Julkisyhteisöjen velka ² , % BKT:sta	59,6	59,4	69,1
Valtionvelka ³ , % BKT:sta	44,9	44,3	51,9
Paikallishallinnon velka ² , % BKT:sta	8,9	9,8	11,8

- Koronapandemia lisää työttömien määrää
- Julkisen talouden alijäämä kasvaa mittaluokkaan, joka nähtiin viimeksi 1990-luvun alussa
- Kaikki julkisen sektorin alasektorit heikkenevät
- Velkaantuminen ylittää EU:n 60 prosentin viitearvon reippaasti

¹ Valtionhallinnon alijäämäluotot sisältävät sisäiset suhteet ja eläkejärjestelmien leikkaukset. Paikallishallintojen leikkaukset eivät sisällä.

Kuntatalouden tila 2020 on ennätysynkkä

painelaskelman¹⁾ mukaan, mrd.€

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Toimintakate	-28,57	-29,85	-31,54	-32,23	-33,29	-34,40	-35,70
Verotulot 1)	22,43	23,02	22,42	24,51	24,40	25,13	25,80
Valtionosuudet 1)	8,50	8,67	10,30	9,60	10,51	10,93	11,32
Rahoitustuotot ja kulut, netto	0,31	0,34	0,35	0,30	0,21	0,10	-0,02
Vuosikate	2,67	2,19	1,53	2,17	1,82	1,77	1,40
Poistot	-2,82	-2,87	-2,97	-3,07	-3,17	-3,27	-3,37
Satunnaiset erät, netto	0,07	0,35	0,13	0,13	0,13	0,13	0,13
Tilikauden tulos	-0,08	-0,32	-1,32	-0,77	-1,22	-1,38	-1,84
Tulorah. korjauserät	-0,57	-0,69	-0,61	-0,61	-0,61	-0,61	-0,61
Tulorahoitus, netto	2,16	1,85	1,05	1,69	1,34	1,29	0,92
Investoinnit, netto	-3,87	-4,11	-4,34	-4,50	-4,45	-4,35	-4,35
Rahoitusjäämä ¹⁾	-1,71	-2,26	-3,30	-2,81	-3,10	-3,06	-3,43
Lainakanta	19,44	21,95	25,55	28,66	32,07	35,43	39,16
Rahavarat	6,04	6,33	6,83	7,33	7,83	8,33	8,83

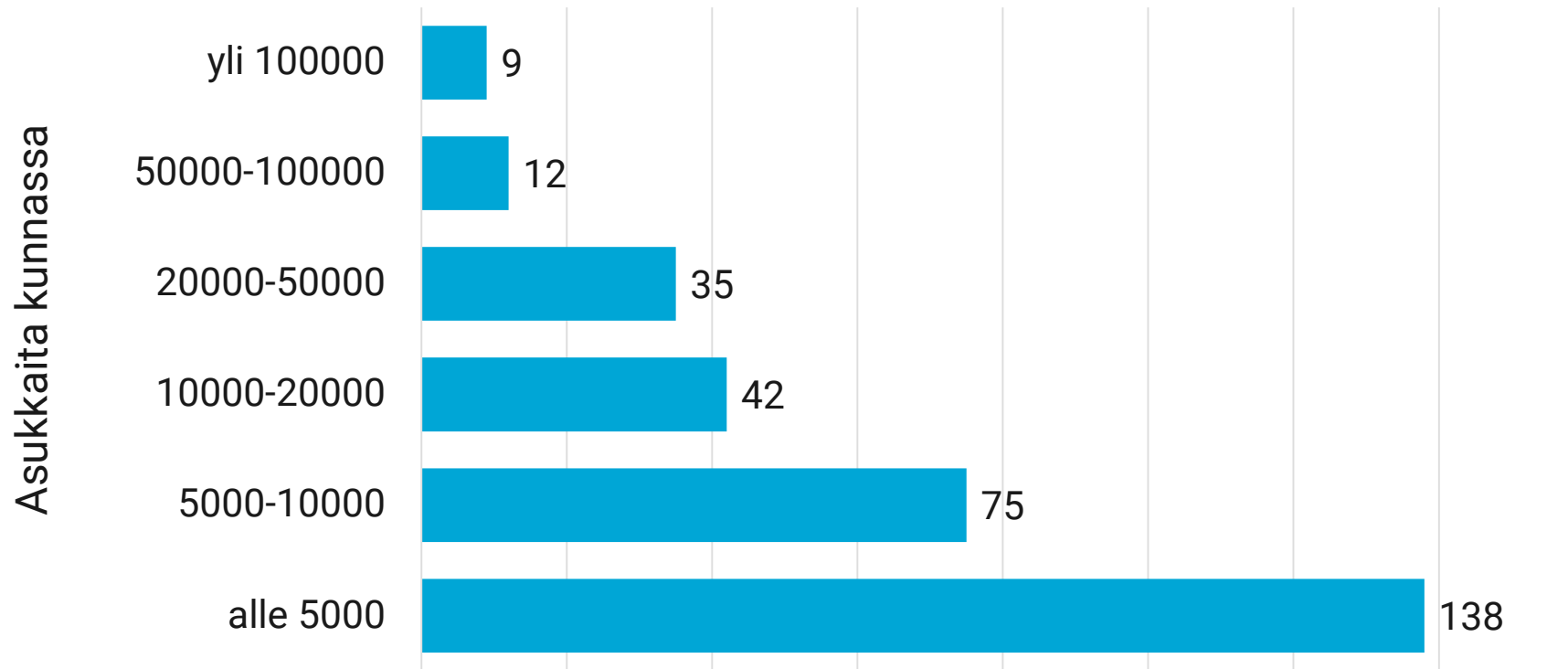
1) Painelaskelma ei sisällä kuntatalouden tukipaketin kompensatioita.

1) Rahoitusjäämä = Toiminnan ja investointien rahavirta = Tulorahoitus + investoinnit, netto
Tulorahoitus = Vuosikate + satunnaiset erät, netto + tulorahoituksen korjauserät

Lähde: Vuodet 2018 ja 2019 Tilastokeskus,
Vuosien 2020-2024 arviot VM 16.4.2020

Tulevaisuudessa kuntia muovaavat paineet

Suomessa on 310 erilaista kuntaa. Kunnat ovat keskenään erilaisia niin asukasmäärän, maantieteen kuin elinkeinorakenteen perusteella

Suomen suurimman kunnan, Inarin sisään mahtuisi 2 889 Kauniaista

Suomen suurin kunta on Inari ja pienin on Kauniainen.

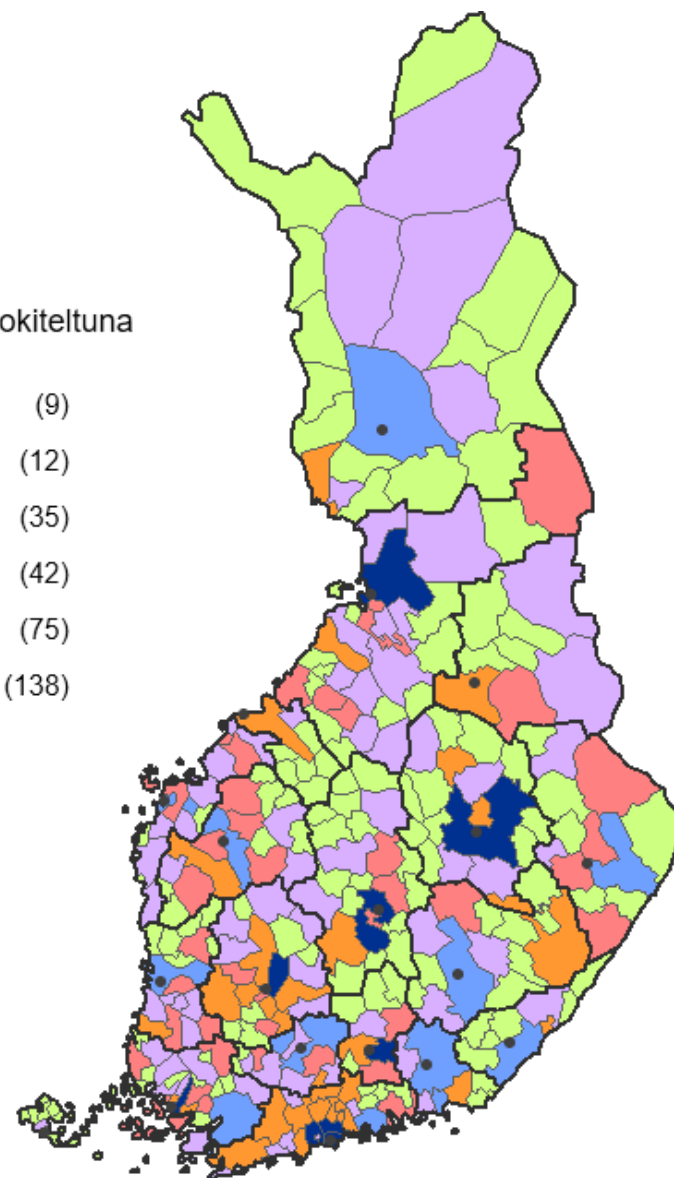
Inari
17 334 km²

Kauniainen
6 km²

Kunnat koon mukaan luokiteltuna
(väkiluku 2018)

	100 000 -	(9)
	50 000 - 99 999	(12)
	20 000 - 49 999	(35)
	10 000 - 19 999	(42)
	5 000 - 9 999	(75)
	alle 5 000	(138)

Kartoitus tilanne- kuvasta ja paineista

- Googlaa keväällä 2020 julkaistu 339 sivuinen raportti kuntien tilannekuvasta
- Raportin tilastotietoja ryhdytään ylläpitämään Valtiokonttorissa
- Raportti kuvaa väestökehitystä, kuntien tulorakenteeseen kohdistuneita muutoksia, kuntien tehtäviä, ammattitaitoisen henkilökunnan saatavuuteen kohdistuvia paineita jne. jne.

Kunnat käännekohdassa?

Kuntien tilannekuva 2020

Valtiovarainministeriön julkaisuja – 2020:13

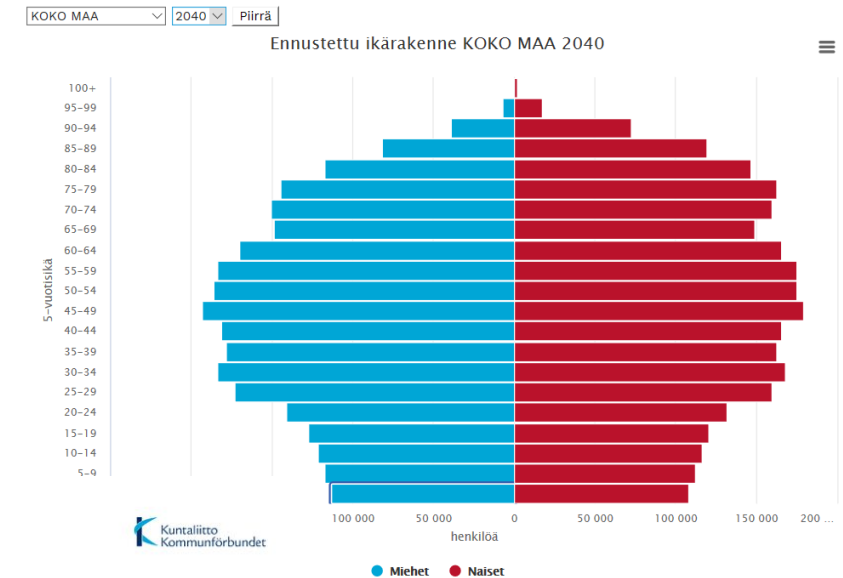
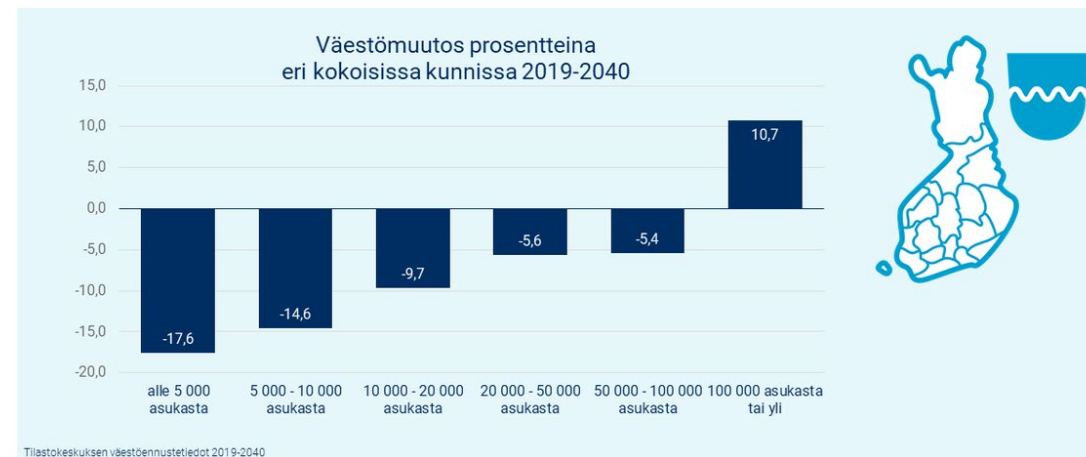

Väestörakenteen muutokset eriyttävät kuntakenttää

- Vanhemmat ikäluokat kasvavat, pienemmät supistuvat
- Keskittyminen voimistuu, väestönkasvua luvassa ainoastaan Uudellemaalle
- Voimakkain väestökato pienissä alle 5000 asukkaan kunnissa

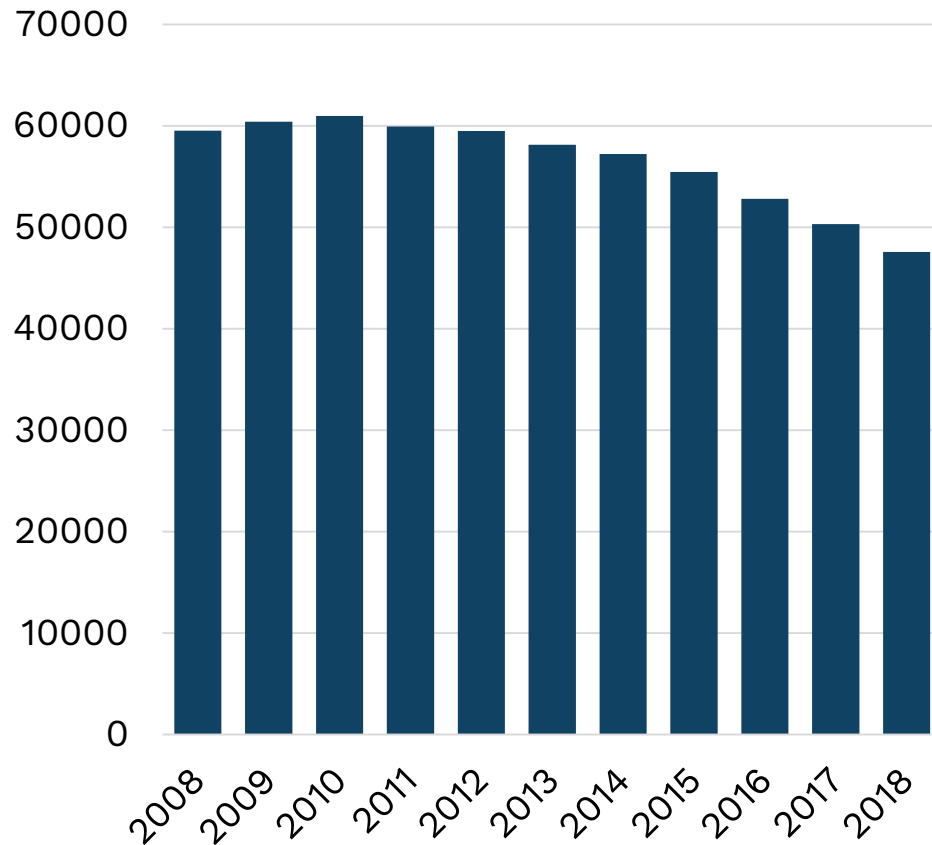
Lisätietoa: [Kuntaliitto](https://www.kuntaliitto.fi)

Väestö vähenee kaikkialla muualla paitsi yli 100 000 asukkaan kaupungeissa

Suomeen syntyi ennätysvähän lapsia vuonna 2018

46 600 lasta

4

kuntaa, joissa yksi tai ei yhtään syntynyttä

13

kuntaa, joissa alle 5 syntynyttä

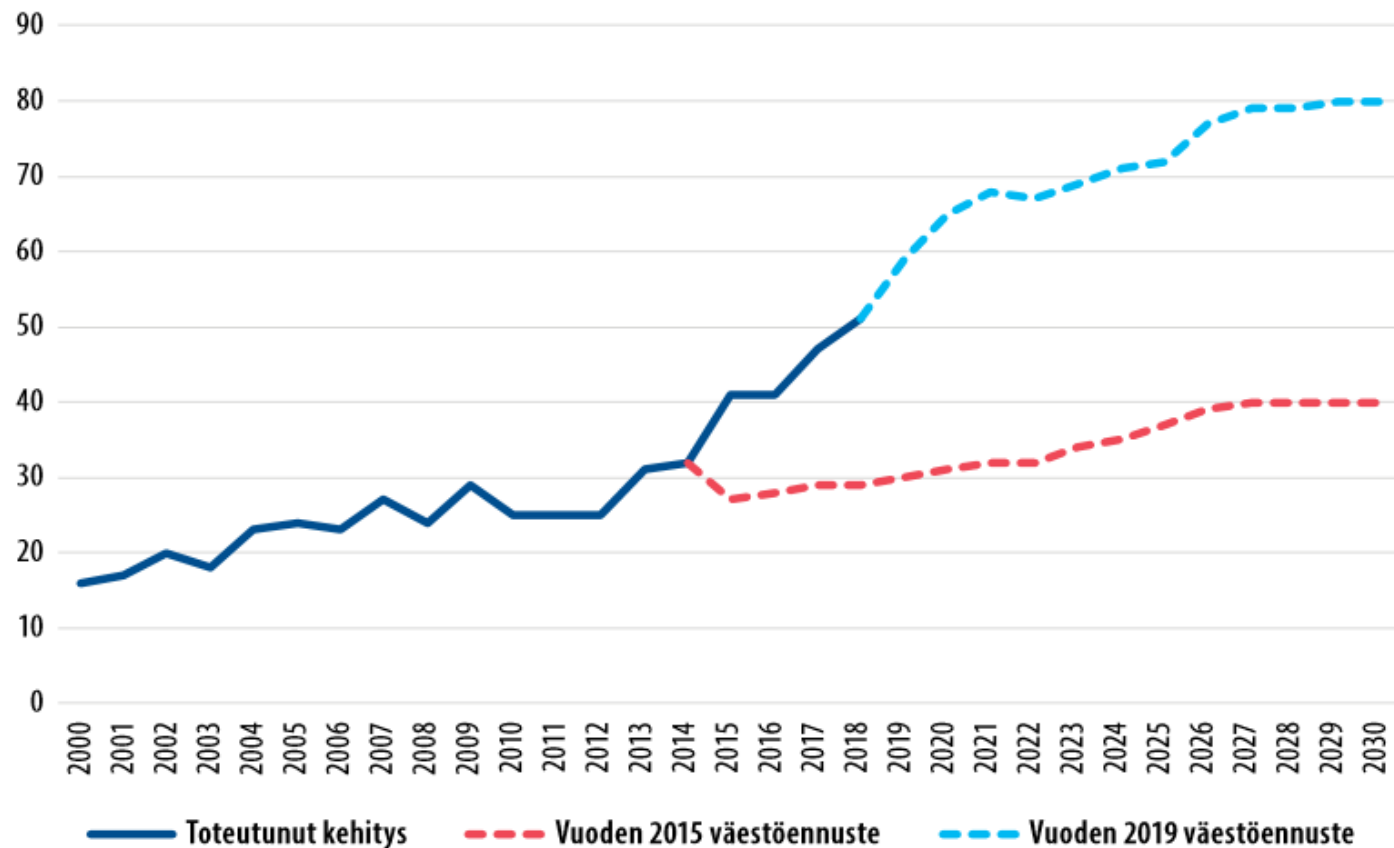
109

kuntaa, joissa alle 25 syntynyttä

86

kuntaa, joissa vähintään 100 syntynyttä vuonna 2018

Kunnat (lkm), joissa syntyvän ikäluokan koko on alle 15 lasta toteutuneen kehityksen ja Tilastokeskuksen vuoden 2015 sekä 2019 väestöennusteiden perusteella

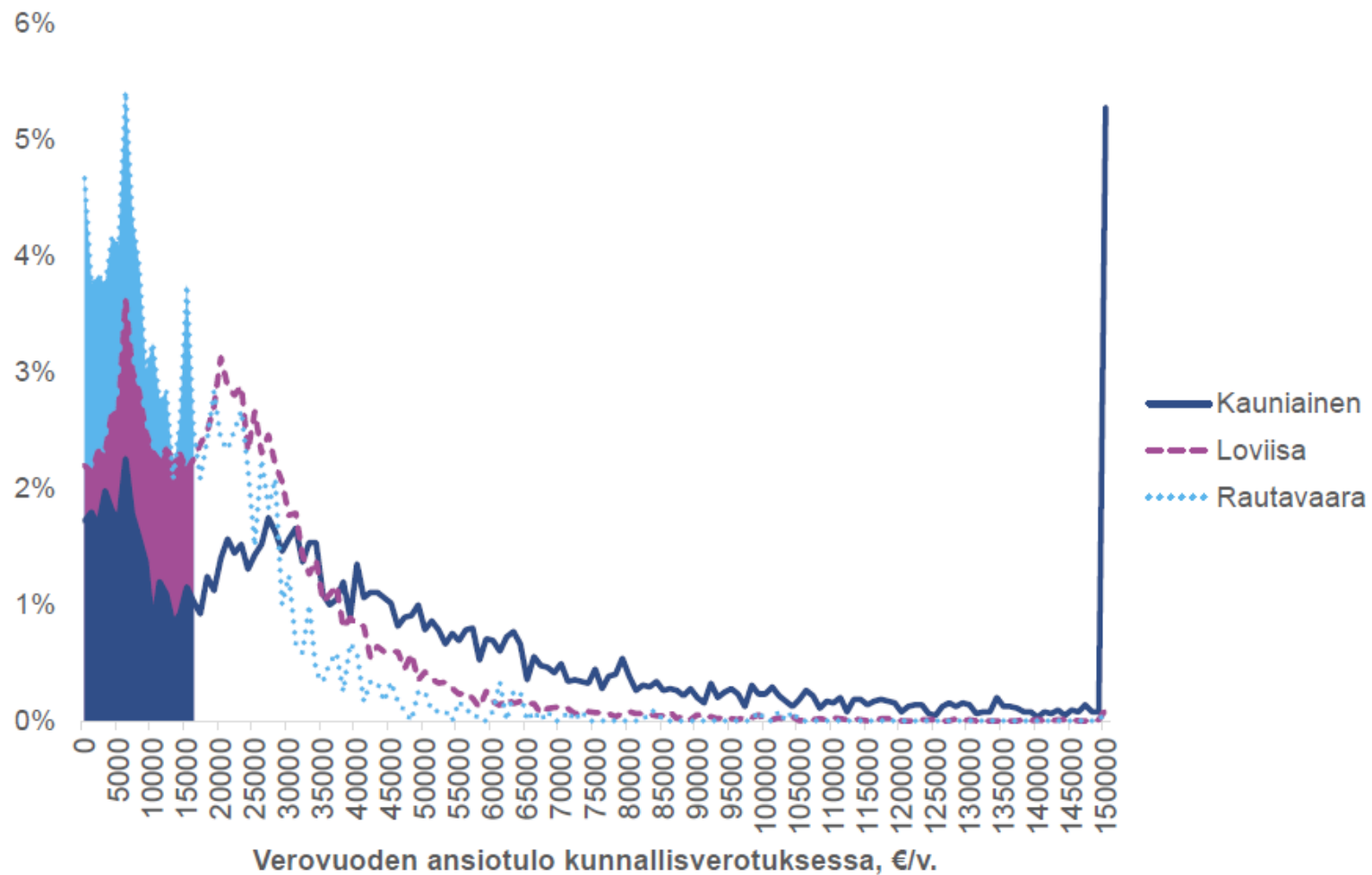

Valtava tarve uudistaa palveluverkkoa.

**Paineet heikentävät myös kuntien
rahoituspohjaa sekä lisäävät joillakin
alueilla meno- ja investointitarpeita**

Verovelvollisten osuus ansiotulon mukaan

Osuus joka jää ns. verokynnyksen alle: Kauniainen 25%; Loviisa 42%; Rautavaara 61%

Valtionosuusjärjestelmällä turvataan peruspalvelujen järjestämistä kaikkialla Suomessa. Miten käy tulevaisuudessa?

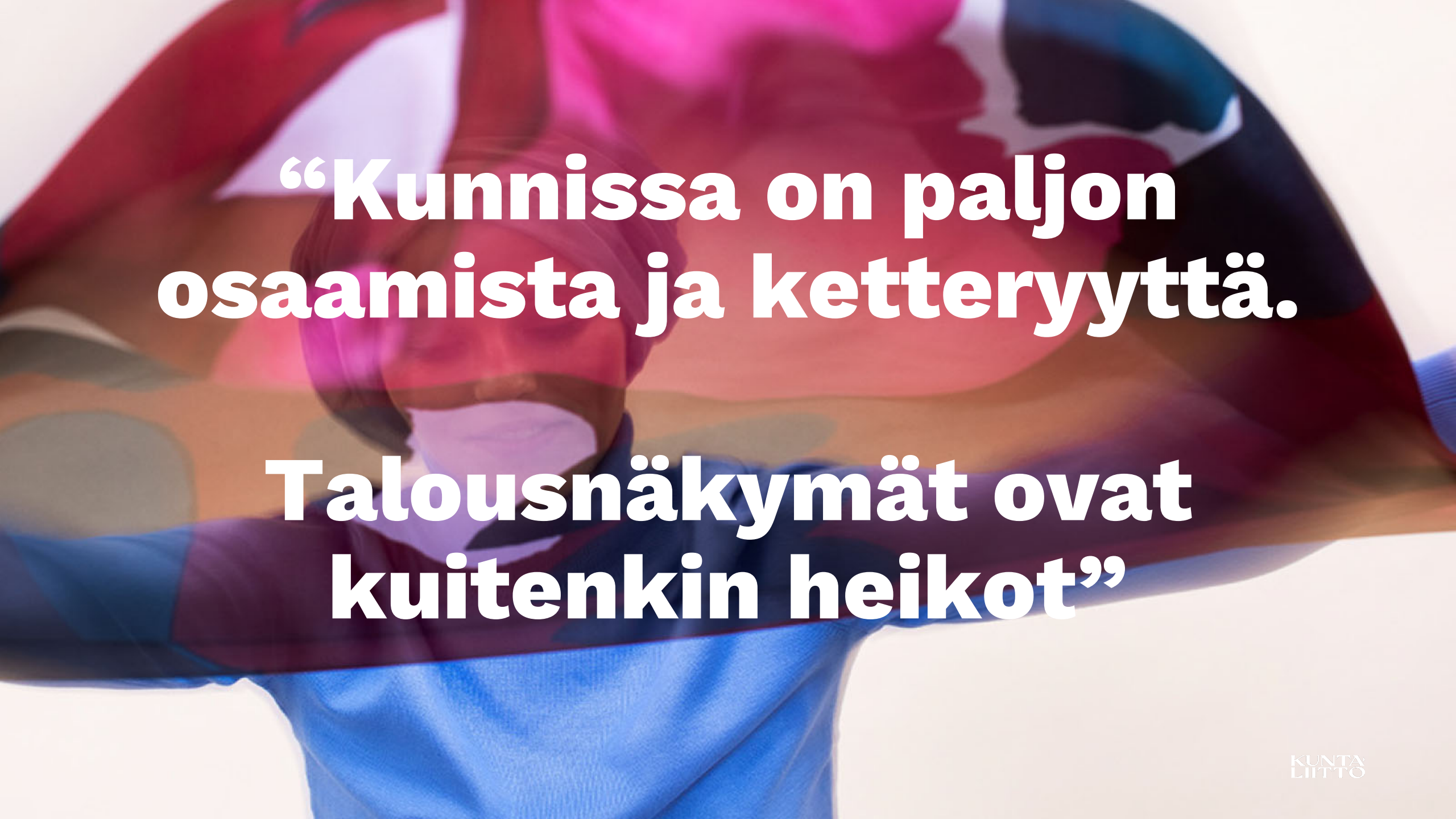
- Asukaskohtaiset valtionosuudet ovat oleellisesti korkeammat väestöään menettävissä kunnissa kuin kasvavissa kunnissa. Näissä myös valtionosuuksien kasvu on ollut nopeampaa kuin muissa kunnissa.

Taulukko 3.2 Valtionosuudet kuntakokoluokittain, euroa/asukas

	2015	2016	2017	2018
Pääkaupunkiseutu	408	502	372	357
Muut yli 100 000 as.	1 346	1 436	1 369	1 369
40 001–100 000 as.	1 460	1 580	1 546	1 571
20 001–40 000 as.	1 427	1 548	1 533	1 531
10 001–20 000 as.	1 970	2 096	2 093	2 077
5 001–10 000 as.	2 480	2 611	2 592	2 580
2 000–5 000 as.	3 207	3 357	3 389	3 373
Alle 2 000 as.	3 439	3 528	3 546	3 536
Manner-Suomi	1 498	1 605	1 551	1 541

Miltä näyttää kuntatalouden tulevaisuus?

**VM:n raportti esittelee paineita,
mutta ei tarjoa vastausta tähän
kysymykseen.**

“Kunnissa on paljon osaamista ja ketteryyttä.

Talousnäkymät ovat kuitenkin heikot”

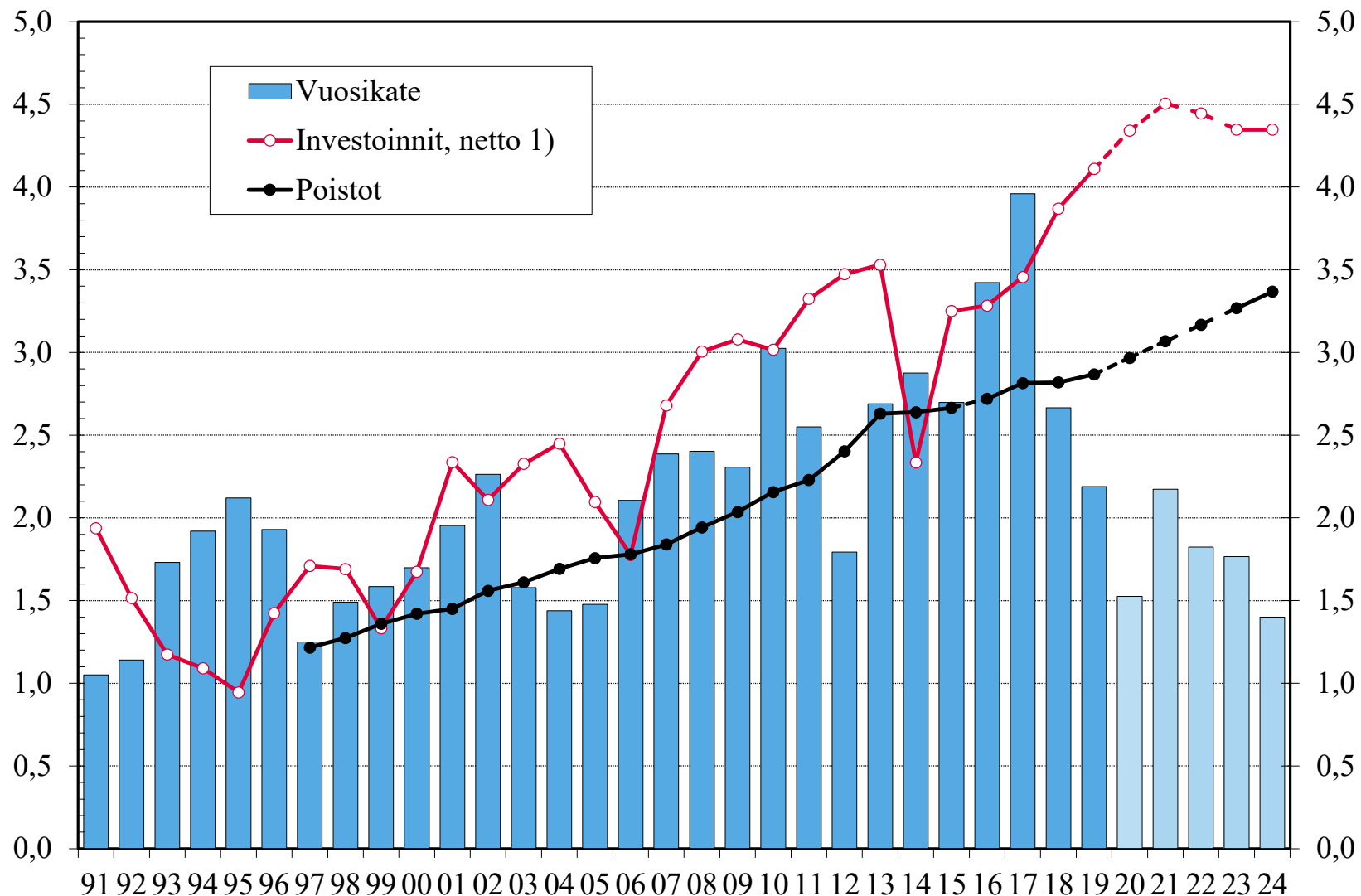
Kuntasektorin vuosikate, poistot sekä investoinnit¹⁾

painelaskelman¹⁾ mukaan, mrd.€

1) Investoinnit, netto =
Käyttöomaisuusinvestoinnit –
rahoitusosuudet –
käyttöomaisuuden myyntitulot.

Vuoden 2014 nettoinvestointien
tasoon vaikuttaa kunnallisten
liikelaitosten yhtiöittäminen.

Vuosien 2016 ja 2017
vuosikatetta vahvistivat
kilpailukyky sopimuksessa
sovittu lomarahaleikkaus ja
työnantajamaksujen
alennukset. Kiky-säästöt
leikattiin kuntataloudesta
täysimääräisinä vuosina 2018–
2019.

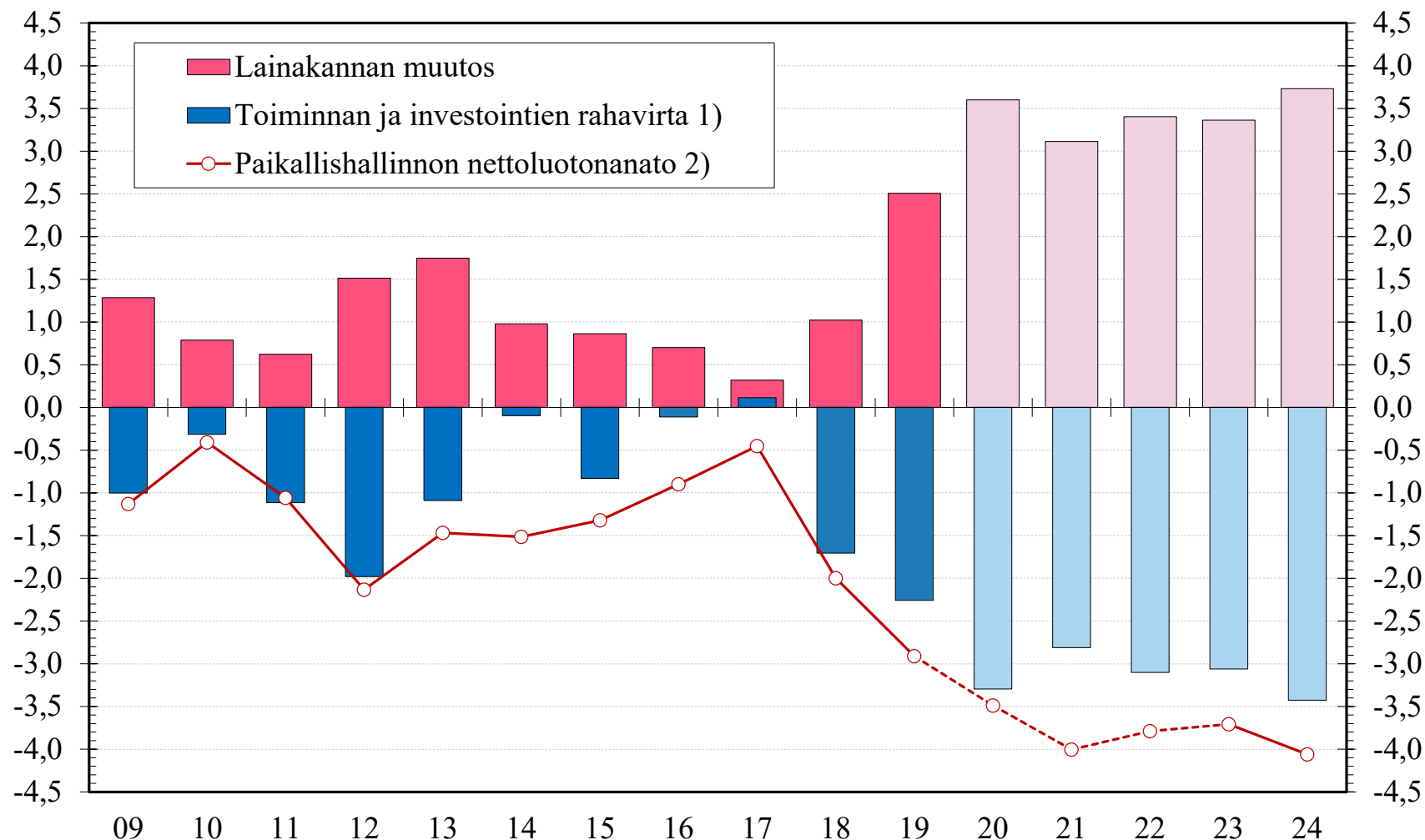

Kuntasektorin toim. ja inv. rahavirta, nettoluotonanto sekä lainakannan muutos

painelaskelman¹⁾ mukaan, mrd.€

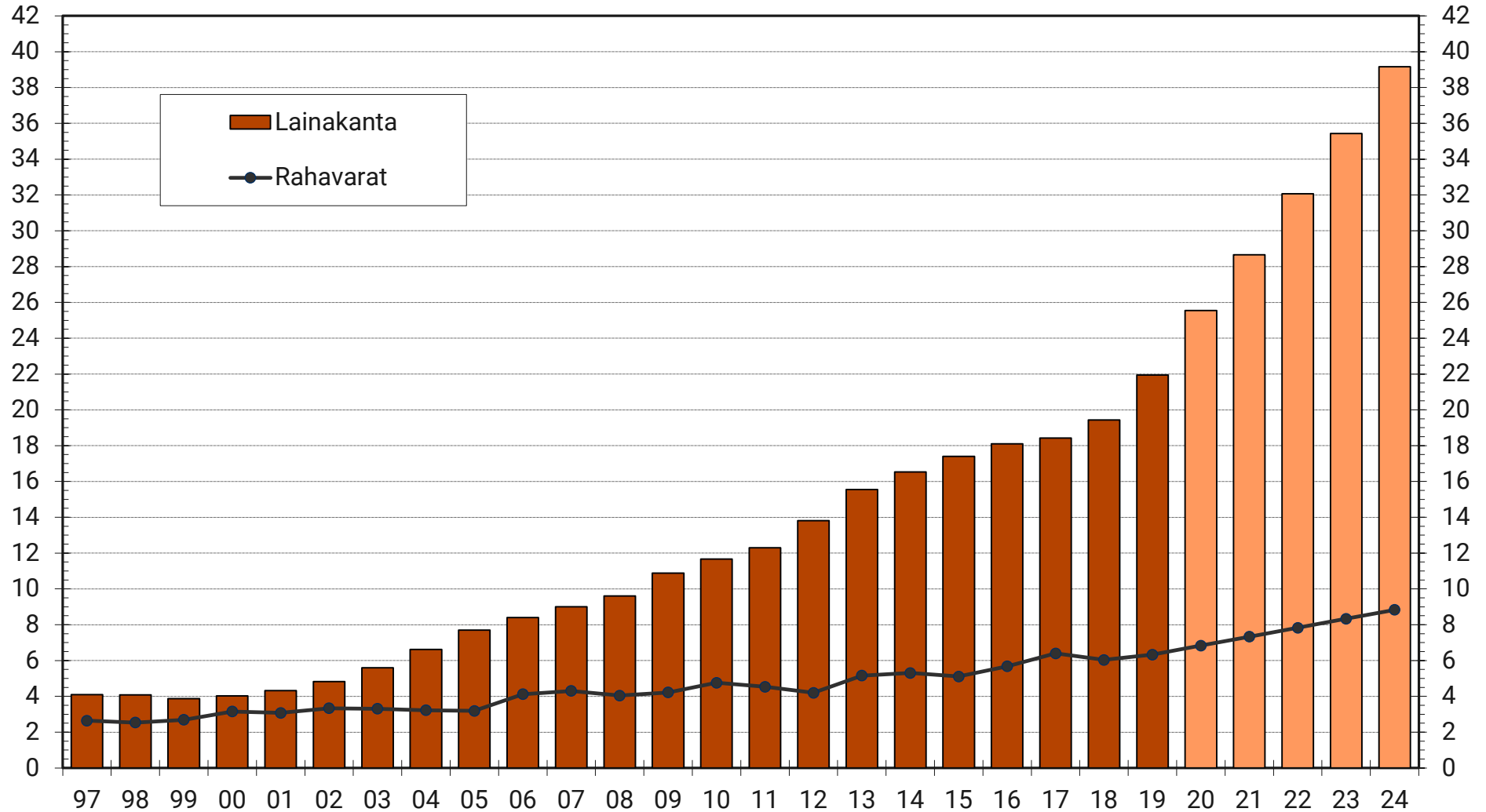
1) Alijäämäinen (neg.) rahavirta ilmaisee, että menoja katetaan kassavaroja vähentämällä tai lainalla. Ylijäämäinen (pos.) rahavirta ilmaisee, kuinka paljon varoja jää antolainaukseen, lainojen lyhennyksiin ja kassan vahvistamiseen.

2) Nettoluotonanto kansantalouden tilinpidon mukaan = Paikallishallinnon kokonaistulojen ja kokonaismenojen erotus

Kuntien ja kuntayhtymien lainakanta ja rahavarat

painelaskelman¹⁾ mukaan, mrd.€

Kuntien ja kuntayhtymien talous

painelaskelman¹⁾ mukaan, mrd.€

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Toimintakate	-28,57	-29,85	-31,54	-32,23	-33,29	-34,40	-35,70
Verotulot 1)	22,43	23,02	22,42	24,51	24,40	25,13	25,80
Valtionosuudet 1)	8,50	8,67	10,30	9,60	10,51	10,93	11,32
Rahoitustuotot ja kulut, netto	0,31	0,34	0,35	0,30	0,21	0,10	-0,02
Vuosikate	2,67	2,19	1,53	2,17	1,82	1,77	1,40
Poistot	-2,82	-2,87	-2,97	-3,07	-3,17	-3,27	-3,37
Satunnaiset erät, netto	0,07	0,35	0,13	0,13	0,13	0,13	0,13
Tilikauden tulos	-0,08	-0,32	-1,32	-0,77	-1,22	-1,38	-1,84
Tulorah. korjauserät	-0,57	-0,69	-0,61	-0,61	-0,61	-0,61	-0,61
Tulorahoitus, netto	2,16	1,85	1,05	1,69	1,34	1,29	0,92
Investoinnit, netto	-3,87	-4,11	-4,34	-4,50	-4,45	-4,35	-4,35
Rahoitusjäämä ¹⁾	-1,71	-2,26	-3,30	-2,81	-3,10	-3,06	-3,43
Lainakanta	19,44	21,95	25,55	28,66	32,07	35,43	39,16
Rahavarat	6,04	6,33	6,83	7,33	7,83	8,33	8,83

1) Painelaskelma ei sisällä kuntatalouden tukipaketin kompensatioita.

1) Rahoitusjäämä = Toiminnan ja investointien rahavirta = Tulorahoitus + investoinnit, netto
Tulorahoitus = Vuosikate + satunnaiset erät, netto + tulorahoituksen korjauserät

Lähde: Vuodet 2018 ja 2019 Tilastokeskus,
Vuosien 2020-2024 arviot VM 16.4.2020

**Pitkällä aikavälillä
kuntatalous ei ole
kestävällä pohjalla.**

Minna Punakallio, pääekonomisti
@MinnaPUnakallio

Kiitos.

Minna Punakallio
minna.punakallio@kuntaliitto.fi
@MinnaPunakallio

www.kuntaliitto.fi